

Bebizonyosodott a CIA kapcsolata az indonéziai tisztogatással

Washington, 1990. július 11. – Egy riport kapcsán vita bontakozott ki arról, hogy 25 évvel ezelőtt az Egyesült Államok tisztviselői mintegy 5000 indonéz kommunista nevével szolgálták ki az indonéz hadsereget, amely azután országos hadjáratot indított a Kommunista Párt kiirtására.

A képviselőház hírszerzési bizottsága tervbe vette, hogy vizsgálatot indít a riporttal kapcsolatban, amelyben az áll, hogy a külügyminisztérium és a Központi Hírszerző Ügynökség tisztviselői, akik Dzsakartában szolgáltak, „terjedelmes interjúkban beszéltek el, miként segítették az indonéz hadsereg vezetőjét, Suhartót” az Indonéziai Kommunista Párt ellen indított támadásában.

Suharto tábornok, Indonézia mai elnöke 1965 októberében vette át a kormány irányítását, pár nappal azután, hogy kommunista fölkelők sikertelen államcsínyt kíséreltek meg, és megölték a hadsereg hat főtitját. Suharto hadserege ezután biztatást kapott és bekapcsolódott az ismert kommunisták és kommunistagyanús elemek országos méretű lemészárlásába, akiknek számát a CIA mintegy 250 ezerre becsülte, mielőtt végeztek volna velük 1966 elején.

A cikket, amelyet a washingtoni székhelyű States News Service tett közzé május 17-én, első ízben a Spartanburg Herald-Journal (Dél-Karolina) jelentette meg május 19-én, majd egyéb lapok is publikálták, köztük a Washington Post, némileg rövidített alakban.

A cikk szerzője, Kathy Kadane idézte Robert J. Martenst, aki 1963-tól 1966-ig az Egyesült Államok nagykövetségének egyik politikai tisztviselőjeként dolgozott Dzsakartában, elmondása szerint, annak a külügyminisztérium és a Központi Hírszerző Ügynökség munkatársaiból alakított nagykövetségi csoportnak a főnöke volt, amelyik két éven keresztül állított össze listákat mintegy ötezer kommunista párttagról és szimpatizánsról.

Idézett szavai szerint, ő az antikommunistaként ismertté vált indonéz külügyminiszter egyik beosztottjának adta tovább a névjegyzékeket, mielőtt elkezdődött a kommunisták és mások lemészárlása.

A cikk azt is állítja, hogy a nevek kiadásának jóváhagyása a nagykövetség vezető tisztviselőitől eredt, beleértve Marshall Green nagykövetet.

Egy névlista kiadása: ki hagyta jóvá?

Nem kérdéses, hogy névlistát szolgáltattak ki az indonéziaiaknak. A vita arra összpontosult, hogy vajon a nevek átadása az amerikai nagykövetség valamelyik tisztviselőjének egyéni döntése volt-e, vagy egyeztették a Központi Hírszerző Ügynökséggel, és jóváhagyták a nagykövetség vezető tisztségviselőivel.

Némi nézeteltérés van az akció jelentőségét illetően is: vajon a több ezer név átadása fontos információ volt-e az indonéz hadsereg számára?

Mr. Martens, aki visszavonult a külügyi szolgálatból, s most Marylandban él, egy interjúban elismerte, hogy ő adta tovább a névsorokat az indonéziaiaknak. De a Washington Post szerkesztőjéhez intézett levelében azt állította, hogy „én és csakis én döntöttem úgy, hogy átadom azokat a »listákat« a nem-kommunista erőknél”.

„Nem kértem, és nem is kaptam rá engedélyt Marshall Green nagykövettől vagy a nagykövetség más tisztviselőjétől”, írta levelében.

„Azt is kategorikusan cáfolom, hogy a CIA-től származó vagy bármiféle más titkos anyag került volna ki rajtam keresztül. Továbbá kategorikusan tagadom, hogy »vezetője voltam egy követségi csapatnak, amelyik két évet töltött a listák összeállításával«. Senki, abszolúte senki nem segített nekem a szóban forgó listák összeállításában.”

Levelében azt írta, hogy az összegyűjtött névjegyzékek teljes egészükben az indonéziai kommunista sajtóból valók, és mindenki számára elérhetők voltak.

Mr. Green, aki később a külügyben a kelet-ázsiai és csendes-óceáni ügyek miniszterhelyettese lett, „szemétnek” nevezte a Kadane által elbeszélt történetet.

„Vannak példák országunk történetében, különösen a Távol-Keleten, ahol nem valami tiszta a kezünk, és ahol belekeveredtünk ebbe-abba”, mondta Washingtonban, ahol visszavonultan él. „De ebben az esetben biztosan nem így jártunk el.”

Ms. Kadane leszögezte, hogy mágnesszalagokon rögzített interjúk támasztják alá „a közzétett történet minden pontját”, a States News Service szerkesztője, Leland Schwartz pedig azt mondta: „A hírszolgálat jól áll a történet hiteléért, s úgy érezzük, nem kérdéses, hogy amiről azt mondjuk, hogy helytálló, az megállja a helyét. A korabeli főszereplőktől származik.”

A New York Times tudósítójának kérésére a States News Service, amely a szövetségi kormány tevékenységével kapcsolatos cikkeket látja el a helyi és regionális újságokat, rendelkezésünkre bocsátotta a cikk elkészítéséhez használt néhány kulcsfontosságú interjú gépelt leiratát. Ezekből nem tűnik ki egyértelmű felelet a vita középpontjába került vádra: hogy Mr. Green és mások jóváhagyták-e a kommunista párttagok névjegyzékének átadását az indonéziaiaknak.

Az indonéziai puccskísérlethez és a bekövetkezett tömegmészárláshoz politikai cselszövés és virulens Amerika-ellenesség szolgált valamelyes háttér gyanánt Dzsakartában, ahol a kormányzat egy karizmatikus, kommunistabarát diktátor, Sukarno elnök irányítása alatt állt. Sukarno tevékenyen támogatta a három milliós, rövidítve PKI néven is emlegetett Indonéziai KOMmunista Pártot, mintegy el-lensúlyozandó Suharto tábornoknak, a hadsereg vezérkari főnökének növekvő befolyását.

1965 októberében, egy nappal a kommunista erők által megkísérelt és Suharto tábornok által leverett puccs után a hadsereg hat főtisztjét megölték a kommunista erők. Válaszul a hadsereg egységei bevonul-tak a kommunisták erősségeibe, és a hozzájuk csatlakozott antikom-munista civilek társaságában féktelen öldöklésbe kezdtek. Sukarno névleg még hat hónapig irányította az államot, mielőtt Suharto tábornok eltávolította a hatalomból.

Az egyik interjúban Mr. Martens azt mondta Ms. Kadanének, hogy azért cselekedett jóváhagyás nélkül, mert el akarta kerülni a követségi aktatologatást olyasmiben, amiben, hite szerint, kritikusra fordult az idő.

„Szükségesnek és hasznosnak éreztem ellátni a kommunista hata-lomátvétellel szembeszálló embereket olyasmivel, ami érthetővé teszi a történeteket”, mondta Mr. Martens. „Ha van valami célunk a világban, azon kívül, hogy bürokraták legyünk, akkor, úgy érzem, efféle dol-gokat kell csinálnunk.”

Ms. Kadane megerősíti, hogy Mr. Martens azt mondta neki, egyedül cselekedett, ámde fönntartja, hogy Mr. Green és az Egyesült Államok Nagykövetségének két másik akkori tisztségviselője – a követség helyettes vezetője, Jack Lydman és a politikai részleg főnöke, Edward Masters – interjúikban elismerték, hogy előzetesen jóváhagyták Mr. Martens akcióját.

A New York Times-nak adott nyilatkozataikban Mr. Lydman, Mr. Masters és a puccs idején Dzsakartában dolgozó két vezető CIA-tisztségviselő tagadták, hogy bármi közük lett volna Mr. Martens eljárásához.

Ms. Kadane mágnesszalagra rögzített interjújának leírt szövege sze-rint, Mr. Green azt mondta, nem emlékszik rá, hogy Mr. Martens listázza a kommunista párttagokat. Rákérdezve, hogy vajon jóváhagyta-e egy ilyen lista átadását az indonézeknek, azt válaszolta: „Semmi ilyesmire nem emlékszem.”

Amikor Ms. Kadane azt mondta, hogy mások megerősítették ezt, úgy válaszolt: „Nos, én nem szeretném ezt cáfolgatni”, majd annyit tett hozzá: „Mondtam már, hogy nem emlékszem.”

A mágnesszalagról leírt szövegek azonban nem tanúsítják vitathatatlannul, hogy más személyek megerősítették Mr. Green közbeavatkozását. Valójában csak annyit állítanak, hogy bizonyos nagykövetségi tisztviselők nem tekintették kényes ügynek a listákat, vagy nagyon értékesnek az indonéziaiak számára.

A gépirat szerint Mr. Masters, arra a kérdésre, hogy Mr. Martens szól-e neki a listák átadásáról, elsőre azt válaszolta: „Ó, persze”, majd később hozzátette még: „Tudtuk, hova kerültek a nevek.” De az ismételt rákérdezésre, hogy vajon Green nagykövet vagy a CIA-tisztviselők is tudtak-e róla, vagy jóváhagyták-e, azt felelte: „Nem vagyok biztos benne, hogy bárki is képes volna emlékezni rá ennyi idő után. Gondoljunk csak bele, rettentő sok mindennel volt ott dolgunk. Nem ez volt a legfontosabb.”

Mr. Masters, aki most a Washington központú National Planning Association vezetője, utóbb azt mondta Ms. Kadane-nak, hogy az indonéz katonaság nem egy rakás „falubolondja” volt, s hogy szerinte tudták azok, hogyan találják meg a kommunista vezetőket amerikai segítség nélkül is.

Mr. Masters és Ms. Kadane utolsó beszélgetésekor, amikor az előbbi már tisztán látta, hogy mi fog megjelenni nyomtatásban, azt mondotta: „Annyi bizonyos, nem találnék semmi kivétlivalót abban, hogy voltak ilyen listáink, hogy annak ellenőrzésére használtuk, csakugyan, ami a párttal történt. Ami viszont zavarba ejtő a számomra, és ami abszolúte nem helytálló, hogy átadtuk ezeket a listákat az indonézeknek, azok pedig mentek, összefogdosták, és meggyilkolták amazokat.”

„Nem hiszem ezt”, mondta. „Olyan pozícióban voltam, hogy tudnék róla.”

A Mr. Lydmannel készült interjú leírt szövege tartalmaz egy olyan állítást Ms. Kadane részéről, hogy a „csúcsvezetők” a nagykövetségen egyeztettek a lista átadásáról. Mr. Lydman erre azt felelte: „Ó, igen, abszolúte.”

De egy múlt heti beszélgetés során Washingtonban, ahol visszavonultan él, azt mondta, hogy az idézett szavakkal „egyáltalán nem ezt szándékoztam mondani”.

„Bizonyára nem figyeltem rá, milyen következtetést lehet levonni abból, amit a hölgy beszél”, mondta Mr. Lydman. Magyarázata szerint sok mindenről egyeztettek a nagykövetség napi értekezletein, de nincs tudomása arról, hogy bármiképp is jóváhagyták volna a listák átadását.

Amikor Ms. Kadane a készülő cikkéhez interjút készített a CIA egykori dzsakartai hivatalvezető helyettesével, Joseph Lazarsky azt nyilatkozta, hogy a dzsakartai CIA-iroda „jócskán hozzájárult” Mr. Martens listáihoz, ellentmondva ekként Mr. Martens állításának, hogy a listákat csakis a sajtó kivágásokból gyűjtötték össze.

Ám a dzsakartai CIA-iroda akkori vezetője, B. Hugh Tovar tagadta, hogy hivatala bármiféle titkos értesülést adott volna az indonéziai kommunista vezetőkéről Mr. Martensnek.

A cikkben az is olvasható, hogy William Colby, a Központi Hírszerző Ügynökség korábbi vezetője, aki 1965-ben a CIA távol-keleti részlegét irányította, „a nagykövetségnek a PKI vezetősége azonosítására irányuló idénymunkáját a CIA vitatható vietnami Phoenix programjához hasonlította”. A Phoenix egy CIA szponzorálta próbálkozás volt arra, hogy azonosítsák a dél-vietnami polgári lakosság soraiban működő kommunista ügynököket, akik közül utóbb néhányat megölték a dél-vietnami hadsereg egységei.

Mr. Colby telefoninterjújában azt mondta, hogy megjegyzésével „rosszindulatúan visszaélt”. Hozzáfűzte, hogy többször is elmondta már nyilvánosan, hogy a CIA sem az indonéziai államcsíny idején, sem azt követően semmilyen álcázott közbeavatkozást nem hajtott végre.

Távol maradt a vitától az egyik megfigyelő, John Hughes, a Christian Science Monitor korábbi szerkesztője, aki Pulitzer-díjat nyert az indonéziai puccsról írott riportjaiért, majd könyvet írt a történekről.

Maine-ben értük utol, Rockland mellett, ahol most a Camden Reporter és a Free Press szerkesztője. Mr. Hughes azt mondta, hogy az a vélekedés, miszerint az Egyesült Államok nagykövetsége aszisztált volna a kommunisták földeléséhez, „igencsak távol áll” tőle.

„Nem hiszem, hogy az indonéziai hadsereg bármilyen segítségre szorult volna, hogy annak idején utánajárjon a kommunistáknak Indonéziában”, mondta. „Eszement elképzelés, hogy a nagykövetség szükségesnek látta volna listákat kiadni. Semmi probléma nem volt az emberek halomra gyilkolásával. Bőviben voltak a neveknek meg a célpontoknak. Mindenki tudta, ki a PKI kádere.”

Eredeti megjelenés: *The New York Times*, 1990. július 12.

*